

LOSONCZ MIKLÓS

A közösségi támogatáspolitikai és Magyarország

A külső forrásbevonással szembeni követelmények

Az Európai Unió intézményrendszerében kiemelt helyet foglal el a támogatási, azon belül a regionális politika. Az utóbbi években a támogatáspolitikai mind nagyobb mértékben válik regionálissá, azaz a támogatások növekvő hányadát nyújtják regionális programok keretében. Magyarország számára a közösségi támogatási politika különös fontossága abban áll, hogy az EU-csatlakozást követően hozzáférhet a strukturális alapok és a Kohéziós Alap forrásaihoz. Ezen alapok forrásainak túlnyomó hányadát regionális címen, regionális programok keretében osztják el. A közösségi források fogadása, az arra való felkészülés ezért szükségessé teszi a magyar gazdaság, azon belül a régiók és kistérségek abszorpciós képességének a fokozását. A tanulmány az ezzel kapcsolatos cél-, eszköz- és intézményrendszeri követelményeket foglalja össze.

Az Európai Unióban a közösségi politikák között kiemelt helyet foglal el a támogatási, azon belül a regionális politika. A regionális politika különleges szerepe egyrészt abból adódik, hogy az elmaradott régiók felzárkóztatására nyújtott támogatások nincsenek elmentésben a közösségi versenyjoggal. Másrészt az utóbbi években a támogatásokat mind nagyobb mértékben nyújtják regionális programok keretében.

Magyarország számára a közösségi támogatási politika fontossága abban csúcsonyul ki, hogy az EU-csatlakozást követően hozzáférhet az EK strukturális alapjainak (Európai Szociális Alap, Regionális Fejlesztési Alap, a Mezőgazdasági Orientációs és Garanciaalap orientációs része, Halászati Alap) és a Kohéziós Alapnak a forrásaihoz. Ezen alapok forrásainak túlnyomó hányadát regionális címen, regionális programok keretében osztják el. A közösségi források fogadása, az arra való felkészülés ezért szükségessé teszi a magyar gazdaság, azon belül a régiók és kistérségek abszorpciós képességének a fokozását.

A közösségi források bevonása a magyar gazdaságfejlesztésbe egyrészt külső tényezőktől: az elnyerhető közösségi források nagyságrendjétől és a hozzáférés feltételeitől, másrészt belső tényezőktől: a magyar gazdaság, azon belül az egyes régiók, kistérségek és települések abszorpciós képességétől, e képesség jobb kihasználásától, javításától függ.

A külső feltételek

Az Európai Unió országelemzésére alapozott kormányzati értékelés szerint a jelenlegi információk alapján Magyarország a csatlakozását követően az agrárköltségvetésből 1 milliárd euróhoz, a strukturális alapokból – a források GDP-hez viszonyított arányának 4 százalékos plafonja miatt – mintegy 1,4 milliárd euróhoz, a belső piaci mechanizmusok

finanszírozásából néhány százmillió euróhoz fog jutni. Mindezek alapján várhatóan 2,5–3,1 milliárd euró bruttó pénzügyforrás-beáramlással indokolt számítani.

Ami a befizetési oldalt illeti, a többi tagországhoz hasonlóan várhatóan Magyarország is GDP-jének 0,6 százalékát fogja közvetlenül befizetni a közösségi költségvetésbe, ami kiegészül a vámok átutalásával. Ez jelenleg 550 millió euró körüli összeg. Mindez azt jelenti, hogy a belépés első éveiben (2006-ig) a nettó transzfer évi 2,0–2,5 milliárd euróra becsülhető.

Mínthogy az Európai Unióban nem bontották le a kedvezményezett országokra a keleti kibővülésre tervezett források nagyságát, az agrárszektorban pedig más bizonytalansági tényezőkkel is számolni kell, ezért az említett összegek csak a nagyságrendet érzékeltetik. Mindenesetre olyan forrástranszferről van szó, amelynek nagysága hasonló a külföldi működőtőke utóbbi évekbeli importjának méretéhez.

Alapelvek és célok

A külső tényezők (a rendelkezésre álló források nagyságrendje, az elosztás mechanizmussai stb.) egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben befolyásolhatók, így megnő a jelentősége a közösségi források fogadásához szükséges *belső* gazdasági alkalmazkodásnak. Ezért a kormányzati intézkedéseket a magyar gazdaság, illetve az egyes régiók abszorpció kapacitásainak jobb kihasználására, illetve javítására célszerű összpontosítani. Ehhez megfelelő stratégiára és taktikára van szükség.

A jelenlegi *belső* feltételrendszer nem teszi lehetővé azt, hogy Magyarország automatikusan hozzájusson a GDP 4 százalékának megfelelő közösségi forrásokhoz. Az általános gazdasági, azon belül a regionális abszorpció képesség javításához további kormányzati intézkedésekre, ösztönzőkre van szükség. Ezek kifejtése előtt célszerű röviden összefoglalni a közösségi követelményekhez alkalmazkodó magyar támogatáspolitikai néhány lényeges kiindulópontját, illetve alapelvét.

A magyar GDP nagysága. Jelenleg is szakmai viták folynak arról, hogy az állami adórendszer csatornáit elkerülő fekete- vagy szürkegazdaság teljesítményének figyelembevételével mekkora Magyarország tényleges GDP-je. A csatlakozási tárgyalásokon bizonyos területeken, például a maastrichti szerződés konvergenciakritériumainak teljesítésével kapcsolatban a minél nagyobb GDP kimutatása a magyar érdek.¹ A támogatáspolitikában, a közösségi forrásokhoz való hozzájutás terén viszont a minél alacsonyabb GDP-volumen, illetve egy főre jutó GDP elfogadtatása az elsődleges érdek.

A tárgyalásokon fontos elfogadtatni, hogy Magyarországon az egy főre jutó GDP az EU-átlag 75 százaléka alatt van, még az országon belül legfejlettebbeknek számító régiókban, kistérségekben, illetve a fontosabb településeken is. Ezáltal Magyarország jogosult a strukturális alapok és a Kohéziós Alap forrásainak az igénybevitelére. Ez nem kizárólag a kormányzati szándékokon, illetve a tárgyaló delegáción múlik. Az utóbbi időszakban azok a nyugati törekvések erősödtek, amelyek különféle tudományos elemzésekre támaszkodva, a jelenlegi hivatalosnál nagyobb magyar GDP-t mutatnak ki. Itt már messze nem tudományos problémákról van szó, hanem anyagi érdekekről.

Kulcsterületek. Az EU-konform magyar támogatáspolitikai akkor javítja a térségi abszorpció képességet, ha a forrásait azokra a területekre koncentrálja, ahol a regionális fejlődés tovagyrúzó hatásai a legkedvezőbbek. A javasolt prioritások, amelyek köré a külső forrásbevonás csoportosítható, a következők.

¹ Ha az államháztartási deficitet és az államadósságot a jelenleginél nagyobb GDP-re vetítjük, akkor értelem szerűen a jelenleginél kisebb arányszámokat kapunk.

a) *Infrastruktúra.* A regionális kérdések megközelítését illetően az infrastruktúrát a következő három részre célszerű tagolni, és ezeket az elemeket célszerű fejleszteni:

1. fizikai infrastruktúra (utak, távközlés stb.);
2. tágran értelmezett információellátás;
3. szakképzés, továbbképzés.

b) *Vállalkozói környezet.* Itt a vállalkozások alapításához és folyamatos, hosszú távú működéséhez szükséges feltételek emelhetők ki. Adott régió vállalkozói környezetét minősíti a munkaerő-megtartó képessége, aminek fejlesztése kiemelt feladat kell hogy legyen.

c) *A dinamizmust fokozó gazdasági szerkezetet meghatározó tényezők.* Ezek olyan ágazatokat, alágazatokat, szakmakultúrákat, funkcionális és egyéb tevékenységi területeket jelentenek, amelyek fejlődése az akcelerator- és a multiplikátorhatás révén a szűkebb és tágabb földrajzi környezet növekedését is gyorsítja. Nem célszerű kormányzati szinten prioritásként meghatározni iparágakat, ágazatokat, alágazatokat, ehelyett a más területekhez való illeszkedés sokrétűsége, a tovagyűrűző hatások intenzitása és kiterjedése miatt célszerű kiemelten ösztönözni a következő – részben funkcionális jellegű – tevékenységi területek fejlődését:

- élelmiszer-gazdaság, élelmiszer-gazdasági program;
- idegenforgalom, ami a belföldi turizmust is segíti;
- üzleti szolgáltatások (marketingkutatás, szoftverfejlesztés, informatikai, gazdasági, jogi, műszaki, környezetvédelmi tanácsadás stb.);
- a vertikális kapcsolatok a fejlesztése;
- a beszállítói kapcsolatok fejlődésének ösztönzése, beleértve a bérmunka kiváltását.

d) *Környezetvédelem.* Tekintettel arra, hogy Magyarország lemaradása az EU mögött a környezetvédelem terén igen nagy, ilyen címen támogatás mind az elmaradott, mind a fejlettebb, dinamikus régiók számára igényelhető. A természet védelmét szolgáló általános célokon túlmenően – ilyen például a károsanyag-kibocsátás mérséklése, a mezőgazdasági higiénia stb. – a települési infrastruktúra fejlesztéséhez is bevonható ilyen jellegű külső forrás. Például gyakran a szennyvízkezelés és -tisztítás nagyobb probléma, mint a szennyvízcsatorna megépítése. Az infrastruktúra fejlesztéséhez a környezetvédelem címszó alatt is lehet közösségi forrásokat igényelni.

A szakértők egyetértenek abban, hogy a fizikai infrastruktúra fejlesztése javítja a térségi abszorpciós képességet. Ezt az Európai Unióban is elfogadják, így érdemben lehet érvelni fejlesztése mellett.

Mivel az idegenforgalom több ágazatot, tevékenységi területet foglal magában, ezért ágazati és földrajzi kisugárzó hatása szintén könnyen bizonyítható. Egy konkrét idegenforgalmi fejlesztés nemcsak ott generál növekedést, ahol a beruházást megvalósítják, hanem más ágazatokban és/vagy földrajzi területeken is.

Sokkal nehezebb viszont a vertikumfejlesztő programok hatásait bizonyítani. Ezzel kapcsolatban a külső gazdaságosság fogalma köré érdemes a mondanivalót csoportosítani. Az említett nemzeti célkitűzések olyan közösségi prioritásokként is felfoghatók, amelyek a közösségi támogatások felhasználásának is alapul szolgálhatnak. Különösen nagy súlyt célszerű helyezni a vállalkozói környezetet javító elemekre (információ, vertikumfejlesztés, beszállítói kapcsolatok fejlesztése stb.).

A támogatandó régió- és térségtípusok meghatározása. A regionális politika általános, máig vitatott dilemmája a támogatandó régiók, kistérségek fejlettségi szintjének, jellegének, paramétereinek, adottságainak a meghatározása.² A magyarországi geográfiai és településszerkezeti adottságok között az elmaradottabb régiókat, illetve kistérségeket önmagukban, a fejlettebbek kisugárzó hatása nélkül korlátozottan lehet csak elemez-

² A szakirodalomban kevés olyan elemzés található, amely a különféle régiótípusoknak juttatott támogatások által generált növekedési és egyéb hatásokat vizsgálja, a támogatások hatékonyságára keres választ.

ni. A tovagyrűző hatások miatt fontos a fejlettebb, illetve fejlődőképes régiók, kistérségek támogatása. Ehhez a fejlettebb, fejlődőképesebb régiók, térségek adottságaihoz illeszkedő jogcímekeket célszerű kiválasztani a közösségi támogatások elnyeréséhez.

Nagy számú empirikus vizsgálat áttekintése alapján a térségi abszorpciós képesség akkor fokozható a legnagyobb mértékben és a leghatékonyabban, ha nem a legelmaradottabb, legkevésbé fejlődőképes régiók jutnak a támogatásokhoz, hanem azok oroszlánrészét olyan térségek kapják, amelyek közepes vagy annál nagyobb mértékű fejlődésre képesek.

Önmagában véve nem törvényszerű, hogy a fejlettebb régiók egyszersmind fejlődőképesebbek is. A tapasztalatok alapján mégis pozitív kapcsolat mutatható ki az egyes régiók egy főre jutó GDP-jének nagysága és fejlődőképesége között. A külső források hatékony felhasználására rendszerint sokkal több piacképes ötlet, elgondolás, fejlesztési program születik a fejlettebb régiókban, mint a fejletlenebbekben. A fejletlenebb régiókban, kistérségekben a vállalkozások piaci ügyfélköre jóval szűkebb.

Az empirikus vizsgálatok szerint az elmaradottabb területeken is található a régió átlagánál nagyobb dinamizmusra képes centrumok (például kisebb-nagyobb méretű és gazdasági potenciállal rendelkező dinamikus városok stb.). A különféle területfejlesztési programokat a regionális centrumok köré célszerű szervezni, ahol a kisugárzó tovagyrűző hatások a legerőteljesebbek. Több olyan régió található az országban, ahol a rég- és közelmúltból örökölt problémák egy részét sikerrel kezelték, megoldották, és bizonyos új, ígéretes fejlődési utak is kezdenek kibontakozni. Az azonban még nem állítható, hogy egyértelműen a kedvező trendek kerültek volna túlsúlyba. Még nem dőlt el véglegesen az, hogy e régiók (például Tatabánya, Veszprém, Kecskemét, valamint Kaposvár és környéke) milyen irányba fejlődnek.

E helyzetértékelés alapján kettős stratégia javasolható a támogatáspolitikában. Egyrészt a vállalkozásfejlesztésre szánt közösségi források nagyobb részét célszerű azoknak a fejlettebb, illetve fejlődőképesebb régiók számára juttatni, ahol az egy főre jutó GDP magasabb. A fejlődő térségek fogják a tovagyrűző hatások révén bizonyos idő múlva az elmaradott, illetve fejletlenebb régiókat dinamizálni, felzárkóztatni. Ebből az is következik, hogy olyan fejlett régiókba is kell juttatni közösségi támogatást, amilyen például Budapest vagy Székesfehérvár vagy Győr.

Másrészt az elmaradott térségekben az általános regionális, illetve a települési infrastruktúra fejlesztése célszerű és kívánatos, az infrastruktúra elmaradottságára hivatkozva lehet és kell közösségi támogatást igényelni.

Első megközelítésben a fejlettebb magyarországi régiók, illetve kistérségek a strukturális alapok első célterületének,³ bizonyos esetekben a harmadik célterületnek,⁴ emellett a Kohéziós Alapnak a keretében, továbbá a közösségi kezdeményezések közül a humán erőforrás fejlesztése keretében lesznek közösségi forrásokra jogosultak.

Időzítés. Taktikai szempontból is lényeges az, hogy a csatlakozást követően Magyarország viszonylag rövid időn belül sikereket tudjon felmutatni a támogatás-, azon belül a regionális politikában. Ez csak akkor lehetséges, ha először a fejlettebb régiókra koncentrálódik a közösségi támogatások oroszlánrésze.

Ha a bekövetkező dinamikus fejlődés hatására a 2000 és 2006 közötti időszakban egy régió (vagy kistérség) egy főre jutó GDP-je időközben meghaladja a közösségi átlag 75, illetve 90 százalékát, akkor elveszíti jogosultságát a – strukturális alapokból, illetve a Ko-

³ Azokat, a fejlődésben elmaradott régiókat foglalja magában, amelyek a legúlyosabb foglalkoztatási, termelési, jövedelmi és infrastrukturális problémákkal küszködnek. Az egy főre jutó GDP a közösségi átlag 75 százalékát nem haladja meg.

⁴ E területek oktatási, szakképzési és foglalkoztatási rendszereik modernizálásához részesülhetnek közösségi támogatásban.

hézis Alapból származó – közösségi forrásokra. A jogosultság elvesztése a gyakorlatban átmeneti intézkedések formájában történik. Ezért célszerű a 2000 és 2006 közötti időszakra prognózisokat készíteni a magyarországi régiók, illetve – az EK-kritériumok szerint meghatározott – kistérségek egy főre jutó GDP-jének várható alakulásáról, s ezeket kellene egybevetni az EU-átlag előre jelzett értékével. A prognózisok alapján fel lehet készülni a támogatásban részesülő régiók, illetve kistérségek körének módosulására.

A fejlett régiók és térségek támogatása mint alapelv elfogadtatása a tárgyalásokon a közösségi források folyamatos felhasználását is lehetővé teszi. Ha először a fejlettebb régiók kapják a közösségi források nagyobb részét, akkor nem lesz probléma a közösségi támogatások felhasználásának időbeli ütemezése. A fejlettebb régiók egy főre jutó GDP-jének a növekedésével párhuzamosan folyamatosan lehet áttérni a támogatásokat a kevésbé fejlettebb régiókba, amelyek az egy főre jutó GDP értéke alapján később is folyamatosan megfelelnek a közösségi forrásra vonatkozó szabályozásnak.

A közösségi források minél hatékonyabb hasznosításához teljesen legális és korrekt – EU-konform – módon járulhat hozzá a kistérségek határainak a meghúzása, illetve megváltoztatása, természetesen a közösségi szabályok figyelembevételével. A kistérségek határainak megfelelő kijelölésével a támogatásban részesítendő területek köre térben és időben is bővíthető, természetesen a külső források minél hatékonyabb felhasználása érdekében.

Piackonform támogatási formák, szervezeti megoldások. A térségi abszorpciós képesség akkor fokozható a leghatékonyabban, ha a közösségi forrásbevonás feltételeinek kialakításában maximálisan piackonform megoldások, mechanizmusok, szervezeti formák érvényesülnek. A szűken és tágan értelmezett regionális, kistérségi programok kidolgozását ezért minél nagyobb mértékben kell piackonform módon működtető, professzionális, eredményérdekelt szervezetek feladatává tenni.

A közösségi pénzek felhasználására vonatkozó szigorú ellenőrzési feladatok ellátása (a projektek, illetve programok végrehajtása, a költségtervek betartásának figyelemmel kísérése stb.) viszont már a központi kormányzat, illetve közigazgatás, az esetleg létrejövő regionális közigazgatási egységek, valamint az önkormányzatok feladata kell hogy legyen.

Ez az elképzelés összhangban van az EK eddig követett, illetve a jövőben is követni kívánt gyakorlatával, amennyiben az alulról felfelé építkező támogatási és egyéb programok esetében a közösség nem kormányzati szervezeteknek (*non-governmental organizations*) – amelyek profitorientált társaságok is lehetnek – szán elsődleges feladatokat, míg a monitoringban és az ellenőrzésben a közigazgatás szerepe domborodik ki. Megfontolandó az eredményorientált gazdasági szervezeteknek közhasznú társasági formában történő működtetése.

Az önkormányzati szerepvállalás természetesen fennmarad a településfejlesztési, azon belül a közműfejlesztési célok meghatározásában (de nem a kivitelezésben).

A források elosztásának fő formái. A fenti helyzetértékelés alapján a fejlődőképesnek ítélt régiókban a maximálisan piackonform projekt- és programfinanszírozásnak érdemes elsőbbséget adni. Az elmaradott régiókban viszont a fizikai és a piaci infrastruktúra fejlesztésére célszerű az erőforrásokat összpontosítani.

A regionális abszorpciós képesség fokozása szükségessé teszi a magyar gazdaság, illetve a regionális gazdasági szereplők felkészítését a közösségi források fogadására. Ennek érdekében összhangba kell hozni a magyar ösztönzőrendszert a közösségi verseny- és támogatáspolitikával.

Tehát a közösség versenypolitikájából adódó főbb követelmények a következők.

1. Összhang a közösségi jogszabályokkal. A magyar támogatási politikát és támogatási rendszert összhangba kell hozni a közösségi jogszabályokkal. A nem EK-konform

gyakorlat folytatása nem javasolható, mert veszélyezteti a magyar kormány szavahihe-tőségét.

2. *A regionális dimenzió erősítése.* A magyar támogatási rendszer korszerűsítésekor célszerű és kívánatos a regionális dimenziót erősíteni, azaz a támogatási célok és a pénz-ügyi források növekvő hányadát kell különféle regionális konstrukciók keretében felhasználni. Hosszú távú kormányzati feladat például a különféle vállalati beruházási adó-kedvezmények EU-konform regionális támogatásokká történő átalakítása.

3. *Vállalkozásfejlesztés.* A közösségi verseny- és támogatási politika javítja a magyar gazdaságpolitika mozgásterét a vállalkozásfejlesztés és -ösztönzés terén. A vállalkozás-ösztönzésbe az eddigi gyakorlattól eltérően az induló vállalkozások mellett a kis- és a közepes méretű cégek fejlődésének előmozdítását is célszerű bevenni, mert a vállalko-zásösztönzésre és a regionális fejlesztésre szolgáló források e szervezetek esetében ku-mulálhatók, legyen szó új vállalkozások indításáról vagy meglévők támogatásáról.

Elgondolások a magyar támogatáspolitikai fő vonásaira

A közösségi támogatáspolitikai várható fejlődési irányai és a magyar gazdaság szükségletei alapján a következők érdemelnek megfontolást.

1. *Transzeurópai hálózatok.* Célszerű és kívánatos az adott lehetőségek és korlátok között olyan fejlesztési programokat kidolgozni, amelyek eleget tesznek a transzeurópai hálózatok által támasztott követelményeknek. Az ilyen infrastrukturális fejlesztések közvetve járulnak hozzá a térségi abszorpciós képesség fokozásához (kedvező fejlődési adottságú és elmaradott régiók esetében egyaránt), amennyiben kedvezőbb feltételeket teremtenek a vállalkozásfejlesztéshez, magyarországi székhelyű vállalatok vidéki telephelyhá-lózatának bővítéséhez, illetve a külföldi nagyvállalatok letelepedéséhez a transzeurópai hálózatok által érintett régiókba.

A transzeurópai hálózatok keretében megvalósítható programok közül a térségi ab-szorpciós képességet a legnagyobb mértékben a közlekedési infrastruktúra, azon belül is elsősorban a közútépítés javítja (és az energetikai rendszerek, illetve a távközlés fejlesztésének csak csekélyebb a hatása).

Közösségi érdekeket is megtestesítő transzeurópai program lehet a Duna magyarorszá-gi szakaszának komplex szabályozása, fejlesztése és hasznosítása a meder hajózhatóvá tételének javításától a kombinált fuvarozáson keresztül a kikötői infrastruktúra és a kikö-tőkhöz kapcsolódó szállítási infrastruktúra fejlesztéséig. A komplex megközelítés azt is jelenti, hogy a két ágazat specifikumainak figyelembevételével a vízi szállítási tarifáknak versenyképeseknek kell lenniük a vasút tarifáival. Más szavakkal: a vízi szállításban is ugyanazokat a tarifakedvezményeket kell biztosítani, mint amiket a vasúttársaságok kí-nálnak.

2. *Regionális, illetve térségi tanácsadásra összpontosító cégek.* Jelenleg a magyar vál-lalkozói és a helyi önkormányzati szféra csekély hányada alkalmas a közösségi források fogadására: hiányzik az az ismeretanyag és gyakorlat, aminek birtokában magyar szerve-zetek eredményesen pályázhatnak közösségi forrásokért, ki tudnak dolgozni regionális fejlesztési programokat.

A piaci szereplők felkészítése szükségessé teszi komplex piaci információkat és egyéb szolgáltatásokat nyújtó regionális, illetve kistérségi tanácsadást végző cégek hálózatának a felállítását, illetve a meglévő bővítését. E cégek a kis- és közepes méretű vállalatok indításához, folyamatos működéséhez és fejlődéséhez nyújtanának segítséget. E tanács-adó cégek

– egyrészt az egyes szűkebb vagy tágabb régiók, kistérségek, települések fejlesztési

terveinek az elkészítéséhez, valamint az ott működő kis- és közepes méretű vállalkozások számára adnának információkat és technikai segítséget üzleti tervek, hitelkérelmek, tenderdokumentációk, területfejlesztési, idegenforgalmi, oktatási, szakképzési stb. programok, határokon átnyúló együttműködési projektek elkészítéséhez, nemzeti vagy közösségi források megpályázásához. E tanácsadó cégek segítséget nyújtanának a különféle közösségi támogatások igénybevételét lehetővé tevő regionális, kistérségi stb. pályázati anyagok megírásához, az intézményes támogatásokhoz szükséges regionális tervek elkészítéséhez;

– másrészt végezhetnek partnerközvetítést is az üzleti szféra számára (céginformációk adása, szakértői-konzulensi adatbázis működtetése, szakértők és konzulensek közvetítése, termékek és szolgáltatások keresése és kínálata, kooperációs partnerek keresése, új együttműködési formák kialakítása);

– harmadszor profiljába tartozhat a technológiai tanácsadás, annak az elősegítése, hogy a magyar vállalatok megfeleljenek a nyugati versenykövetelményeknek, az Európai Közösség technikai szabályainak és ipari szabványainak. Ilyen lehet például az ISO 9000 tanúsítvány megszerzéséhez nyújtott tanácsadás;

– végül a mezőgazdasági vállalkozásoknak nyújthatnak technológiai és piaci tanácsadást.

Ilyen tanácsadó cégek jelenleg is léteznek, de egyrészt számuk meglehetősen korlátozott, másrészt szolgáltatásaik ára olyan magas, hogy ezt a kis és a közepes méretű vállalatok nem képesek megfizetni.

E tanácsadó cégeknek piacszerűen, eredményérdekeltségi formában kell működniük, azaz csak akkor juthatnak árbevételhez, ha a vállalkozások és a szolgáltatásaikat igénybe vevő egyéb szervezetek használható anyagokat, információkat kapnak (tehát például a bank elfogadja az általuk készített hitelkérelmet).

E tanácsadói tevékenységet nem célszerű kormányzati vagy önkormányzati hatáskörbe adni, mert az korlátozná a piaci szereplők közötti együttműködést. Egyrészt a regionálisan vagy a kistérségekben működő tanácsadó cégek a gazdasági szükségleteknek megfelelően átnyúlnak a közigazgatási határokon. Ez a hagyományos közigazgatási, illetve önkormányzati modellben nehézségekbe ütközik. Másrészt a vállalkozásfejlesztés piaci kategória, nehezen egyeztethető össze az önkormányzatok működésének logikájával.

A közösségi regionális programokhoz kapcsolódva célszerű közösségi forrásokat igényelni a tanácsadó cégek hálózatának a kialakításához, továbbá meghatározott ideig a működési költségek egy részének – időben csökkenő mértékű – finanszírozásához. A 2000 és 2006 közötti tervezési időszak végére e tanácsadó cégek annyira megerősödhetnek, hogy önfinanszírozóvá válhatnak.

3. Információs centrumok. A közösségi támogatások felhasználása mellett az EU-kapcsolatoknak a magyar gazdaságban játszott kiemelkedő szerepe, a közösségi jogi-adminisztratív szabályozás figyelemmel kísérése, új együttműködési lehetőségek megjelenése indokoltá teszi átfogó, a létező kereteken túlmutató, azokat integráló komplex európai uniós információs hálózat kialakítását közösségi források felhasználásával. E folyamat már megindult, bár az információs központok technikai felszereltsége, pénzeszközökkel való ellátottsága különböző.

Ezekben az információs központokban minden EU-ra vonatkozó információnak naprakészen rendelkezésre kell állnia, illetve elfogadható áron, rövid időn belül beszerezhetőnek kell lennie (jogszabályok, hivatalos közösségi közlönyök, a tagországok állami-közületi szektorában megjelenő tenderkiírások, vámtechnikai ismeretek, közösségi kezdeményezések stb.). A központ egyszersmind koordinálná és integrálná a különféle információs forrásokat, illetve azok tevékenységét a külképviseletek, kereskedelmi kirendeltségek, az Európai Bizottság különböző részlegeinél dolgozó minisztériumi stb. munkatársak bevonásával.

4. *Települési infrastruktúra.* Célszerű és kívánatos közösségi források bevonása a települési infrastruktúra fejlesztésébe (csatornázás, utépítés stb.). Községi forrásokra a legelmaradottabb régiók felzárkóztatásához van a legnagyobb szükség. Az alábbiakban a települési infrastruktúrán belül egy, a vállalkozói szférának az információellátását, az országos folyamatokba történő integrálását előmozdító kommunikációs szolgáltatóhelyek kialakítására teszünk javaslatot.

A kommunikációs szolgáltatóhelyek sok tekintetben hasonlítanak a külföldön elterjedt Trade Point rendszerekhez, amelyek olyan külkereskedelmi szolgáltatóbázisok, ahol egy helyen lehet a külkereskedelemmel kapcsolatos vám-, szállítványozási, finanszírozási stb. ügyleteket végezni, s tanácsadásra is van mód. A kommunikációs szolgáltatóhelyek funkciója túlmutat az egyszerű távbeszélőközpontokon, amennyiben az értéknövelt szolgáltatások (fax, adatátviteli és kábeltelevíziós hálózat, internet-hozzáférés) is helyet kapnának. A javasolt központok kapcsolódhatnak a teleházakhoz, ahol távmunka és távoktatás folyik. A nyilvános kommunikációs szolgáltatóhelyeken az ehhez szükséges infrastruktúra (fénymásoló, szoftverek stb.) is tartozna.

5. *Az élelmiszer-gazdasági vertikumokba való bekapcsolódás ösztönzése.* A regionális jellegű közösségi támogatással jórészt az elmaradott régiók élelmiszer-gazdasági vertikumokba való bekapcsolódását célszerű ösztönözni (az agrárvidék fejlesztése a háromra redukált közösségi kezdeményezés egyike.)

A térségi abszorpcióképesség a mezőgazdaságban *a)* a technológiai és a közgazdasági követelményekkel összhangban lévő üzem- vagy birtoknagyság kialakítása, *b)* a mezőgazdasági szervezetek műszaki színvonalának fejlesztése, valamint *c)* a vertikumba szerveződés révén erősíthető. E követelmények figyelembevételével a támogatandó célok a következők lehetnek.

- a) A versenyképes üzemnagyság kialakításához támogatni kell
 - a technikai és gazdasági értelemben versenyképes birtoknagyság kialakítását,
 - a magángazdaságok nagyüzemékké válásának folyamatát,
 - az új típusú, technológiai, művelési és értékesítési társulások létrehozását.
- b) A műszaki színvonal javítása érdekében célszerű támogatást nyújtani
 - a korszerű gépek, berendezések, technológiák,
 - a korszerű hatóanyagok (műtrágyák) és
 - korszerű vetőmagok beszerzéséhez.

c) Az ágazaton belüli vertikális kapcsolatok javítását a vertikumba szerveződéshez nyújtott támogatásokkal célszerű ösztönözni. A mezőgazdaságban a vertikumok könnyen meghatározhatók, és a mindenkori piaci helyzethez, perspektívákhoz igazodva változtathatók.

A támogatást a termelésben és a feldolgozásban résztvevő szervezetekhez kell eljuttatni, illetve a vertikumba szervező erőt jelentő vállalkozások köré célszerű csoportosítani.

A vertikumba való szerveződés fő hajtóereje lehet az értékesítés, az értékesítésből kiindulva kell termelési céllal szervezni a vertikális kapcsolatokat. Ez javítja a termelés biztonságát, valamint résztvevők versenyképességét. A vertikumba való szerveződés lényeges formája lehet a korszerű technológiák elterjesztésének ösztönzése.

6. *Idegenforgalom.* Az egyes régiók növekedési esélyeit és munkaerő-megtartó képességét nem csekély mértékben javítják az idegenforgalmi vállalkozások. Az idegenforgalmi lehetőségek feltárásához és hasznosításához üzleti alapú tanácsadásra van szükség. Az idegenforgalom fejlesztésével kapcsolatban lényeges a szezonális mérséklése, az idegenforgalmi szezon időbeli meghosszabbítása.

7. *Térségi céltámogatások.* A kis- és közepes méretű vállalkozások és a gazdaságon belüli vertikális kapcsolatok fejlődésének az ösztönzését EU-konform térségi céltámogatásokra építve célszerű megvalósítani. E céltámogatásokat a társfinanszírozási követelmények figyelembevételével

- a kutatás-fejlesztéshez,
- a beszállítói programban való részvételhez,
- a bér munka kiváltásához és
- a munkahelyteremtéshez kell adni.

8. *Oktatás-szakképzés*. Számottevő nagyságrendű közösségi forráshoz lehet hozzájutni az oktatás-szakképzés fejlesztése címén. Jelenleg megfelelő számú különféle társasági formában működő oktatási-szakképzési vállalkozás van országszerte, talán több is, mint amennyire kereslet van. Az oktatás-szakképzés fejlesztését célszerű a térségi fejlesztési programoknak alárendelni, azokhoz kapcsolni. Ez azt jelenti, hogy azt kell oktatni, ami-re a regionális programok végrehajtásához szükség van, illetve lesz, azaz az oktatás-szakképzésnek jobban kell illeszkednie a vállalkozói szféra igényeihez. A hangsúlyt mindenképpen a foglalkoztatottak át- és továbbképzésre kell helyezni, nem pedig a munkanélküliek képzésére.

Hivatkozások

- AGENDA [1997]: Agenda 2000 for a stronger and wider union. COM(97)2000, Brüsszel, 130. o.
- EUROPÄISCHE... [1997]: Europäische Gemeinschaft die Vertragstexte von Maastricht mit den deutschen Begleitgesetzen. Europa Union Verlag, 376 o.
- LOSONCZ MIKLÓS [1999]: Nyugat-európai integráció. Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Tri-Mester Bt., Tatabánya.
- SÁRAI JÓSEF–TÓTH TIHAMÉR [1997]: Az EK versenyjoga. Európa Füzetek, ITD Hungary, Budapest, 134. o.